

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Видавничий дім «Гельветика»

*До 190-річчя Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова*

*До 20-річчя Навчально-наукового інституту філософії
та освітньої політики*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

Випуск 1 (13)

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Русаків Сергій Сергійович, кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Члени редакційної колегії:

Васильєва Ірина Василівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Україна

Шкіль Світлана Олександрівна, доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Стасевич-Беньковська Агнешка, доктор гуманітарних наук, доцент, Інститут американських студій та польської діаспори, Ягеллонський університет, Польща

Доценко Віктор Олегович, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри всесвітньої історії та археології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Журба Михайло Анатолійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та археології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Потильчак Олександр Валентинович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Агнесе Кукеле, кандидат геологічних наук (геоархеологія) за спеціалізацією з оцінки пам'яток культурної спадщини, науковий співробітник, Латвійський Університет, Латвія

Крилова Світлана Анатоліївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретичної і практичної філософії, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Герасимова Ельвіра Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії і соціальної антропології імені професора І. П. Стогнія факультету історичної і соціально-психологічної освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Улла Шакір, доктор філософії, науковий співробітник, Південний університет науки і техніки Китаю, Китай

Гоц Людмила Сергіївна, кандидат культурології, доцент кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Денисюк Жанна Захарівна, доктор культурології, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Дичковський Степан Іванович, доктор культурології, професор, професор кафедри артменеджменту та івенттехнологій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Карповець Максим Вячеславович, кандидат філософських наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту, Національний університет «Острозька академія», Україна

Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, завідувачка кафедри культурології, Маріупольський державний університет, Україна

Трач Юлія Василівна, доктор культурології, професор, проректор з наукової роботи, Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Дичек Береніка, доктор суспільних наук, доцент, Факультет соціальних наук, Інститут соціології, Вроцлавський університет, Польща

Рекомендовано до друку Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол засідання № 11 від 27.03.2025 р.)

Науковий журнал «Культурологічний альманах» зареєстровано друкованим медіа
(Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2694 від 05.09.2024 року)

Мови видання: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська

На підставі Наказу МОН України від 10.10.2022 р. № 894 (додаток 2) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» зі спеціальностей В7 – Релігієзнавство, В9 – Історія та археологія, В10 – Філософія, В12 – Культурологія та музеєзнавство.

Офіційний сайт видання: <https://almanac.npu.kiev.ua>

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-7242 (Print)
ISSN 2786-7250 (Online)

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2025
© Видавничий дім «Гельветика», 2025

EDITORIAL BOARD:

Chief editor:

Rusakov Serhii Serhiiovych, PhD in Philosophy, Associate Professor, Professor at the Department of Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture and Cultural Studies, Director of the Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy, Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine

Members of the Editorial Board:

Vasylieva Iryna Vasylivna, Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy, Bioethics and History of Medicine, Bogomolets National Medical University, Ukraine

Shkil Svitlana Oleksandrivna, DSc (Philosophy), Professor, Leading Researcher, Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine

Stasiewicz-Bieńkowska Agnieszka, Doctor of Humanities, Associate Professor, Institute of American Studies and Polish Diaspora, Jagiellonian University, Poland

Dotsenko Viktor Olehovych, Doctor of History, Associate Professor, Professor at the Department of World History and Archeology, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Zhurba Mykhailo Anatoliiovych, Doctor of History, Professor, Head of the Department of World History and Archeology, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Potylchak Oleksandr Valentynovych, Doctor of History, Professor, Head of the Department of Resource Studies and Special Historical Disciplines, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Agnese Kukela, Candidate of Geological Sciences (Geoarchaeology) Specializing in the Evaluation of Cultural Heritage Monuments, Research Associate, University of Latvia, Latvia

Krylova Svitlana Anatoliivna, DSc (Philosophy), Professor, Professor at the Department of Theoretical and Practical Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Herasymova Elvira Mykolaivna, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Anthropology, Department of History and Social and Psychological Education of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Ullah Shakir, PhD, Research Fellow, Southern University of Science and Technology China, China

Hots Liudmyla Serhiivna, PhD in Cultural Studies, Senior Lecturer at the Department of Cultural Studies and Intercultural Communication, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine

Denysiuk Zhanna Zakhariivna, Doctor of Cultural Studies, Vice-Rector for Research and International Relations, National Academy of Managers of Culture and Arts, Ukraine

Dychkovskiy Stepan Ivanovych, DSc (Cultural Studies), Professor, Professor at the Department of Arts Management and Event Technologies, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine

Karpovets Maksym Viacheslavovych, PhD in Philosophy, Associate Professor, Director of the Scientific and Educational Institute of Socio-Humanitarian Management, the National University of "Ostroh Academy", Ukraine

Sabadash Yuliia Serhiivna, Doctor of Cultural Studies, Professor, Head of the Department of Cultural Studies, Mariupol State University, Ukraine

Trach Yuliia Vasylivna, DSc (Cultural Studies), Professor, Vice Rector for Research, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

Dyczek Berenika, doktor, adiunkt, Instytucja Uniwersytet Wrocławski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Socjologii, Polska

Recommended for printing by the Academic Council of Dragomanov Ukrainian State University (protocol No. 11 as of 27.03.2025)

"Culturological Almanac" is registered as print media
(Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine:
Decision No. 2694 as of 05.09.2024)

Publication languages: Ukrainian, English, Polish, German, French, Bulgarian, Romanian

Based on the Order of MES of Ukraine as of 10.10.2022, No. 894 (annex 2), the journal is included in the List of scientific professional (B category) editions of Ukraine (specialties: B7 – Religion Studies, B9 – History and Archaeology, B10 – Philosophy, B12 – Cultural Studies and Museum Studies).

Official web-site: <https://almanac.npu.kiev.ua>

Articles are checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com
developed by the Polish company Plagiat.pl.

ISSN 2786-7242 (Print)
ISSN 2786-7250 (Online)

© Dragomanov Ukrainian State University, 2024
© Publishing House "Helvetica", 2024

Ворон Олена Петрівна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри всесвітньої історії

Рівненського державного гуманітарного університету

orcid.org/0000-0002-5418-5296

olenavoron.1@gmail.com

Ворон Оксана Петрівна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри філософії

Рівненського державного гуманітарного університету

orcid.org/0000-0002-8313-8392

voron.oksana@gmail.com

КОНЦЕПЦІЯ ВІЙНИ ТА МИРУ В ЗАХІДНОМУ ХРИСТІЯНСТВІ

Стаття присвячена дослідженню проблеми війни та миру в західному християнстві. Автори ставили за мету дослідження виявити особливості інтерпретації проблеми війни і миру в західному християнстві. Зокрема, простежити формування концепції «справедливої війни» та розуміння дефініції «миру» у вченні Католицької церкви.

Аналіз католицької соціальної доктрини дав змогу сформулювати основні характеристики категорій «війна» і «мир» в християнській інтерпретації. Автори детально зупиняються на розгляді концепції «справедливої війни», визначають умови її ведення, особливості та критерії.

Досліджено трансформацію змісту ідеї справедливої війни в історичному екскурсі. На основі аналізу праць найвідоміших теологів епохи Середньовіччя авторам вдалося простежити становлення теорії «справедливої війни».

Доведено, що теорія «справедливої війни» у християнській доктрині базується на ідеї, що війна може бути виправданою лише за певних умов, серед яких, зокрема, захист від агресії або запобігання більшій шкоді. Важливим моментом є те, що справедлива війна – це завжди оборонна війна.

Обґрунтовано, що сутність справедливої війни залежить не лише від розуміння сутності війни, а й від розуміння самого поняття «справедливість».

Окреслено основні критерії справедливої війни. Серед яких: справедливий початок війни, справедливе ведення війни, справедливе закінчення війни. Зроблено висновок, що концепція «справедливої війни» стає основою, на якій розвивається теологічне розуміння таких важливих категорій, як «війна» і «мир».

Підсумовано, що проблема війни і миру займає вагоме місце в католицькому соціальному вченні. Нові виклики часу змусили християнських теологів максимально сфокусуватися на цих питаннях і розширити їх розуміння. Наголошено на збереженні у християнській доктрині положення, що війна не може бути засобом відновлення порушених прав чи знаряддям справедливості.

Ключові слова: християнство, католицизм, війна, мир, справедлива війна.

Voron Olena,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of World History

Rivne State Humanitarian University

orcid.org/0000-0002-5418-5296

olenavoron.1@gmail.com

Voron Oksana,
*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
Rivne State Humanitarian University
orcid.org/0000-0002-8313-8392
voron.oksana@gmail.com*

THE CONCEPT OF WAR AND PEACE IN WESTERN CHRISTIANITY

The article is devoted to the study of the problem of war and peace in Western Christianity. The analysis of Catholic social doctrine allowed to form the main characteristics of the categories of “war” and “peace” in the Christian interpretation.

The authors dwell in detail on the concept of a “just war”. They determine the conditions for its conduct, features and criteria. Based on the analysis of the works of theologians of the Middle Ages, the authors managed to trace the formation of the theory of a “just war”. The transformation of the content of the idea of a just war in a historical excursion is investigated. It has been proven that the theory of “just war” in Christian doctrine is based on the idea that war can be justified only under certain conditions. Among them, defense against aggression or prevention of greater harm. An important point is that a “just war” is always a defensive war.

It is substantiated that the essence of a “just war” depends not only on understanding the essence of war, but also on understanding the concept of justice. The authors have identified the main criteria for a just war: a just beginning of war, a just conduct of war, a just end of war. It is concluded that the concept of a “just war” becomes the basis on which the theological understanding of such important categories as “war” and “peace” develops.

It is revealed that the just war in Catholic social doctrine is considered defensive. It is emphasized that the social teaching of Catholics does not justify war. Theologians call for the use of all available means to prevent or end war. It is noted that the concept of “just war” is not a positive concept. It is concluded that war is an evil and a defeat of peace. However, in some cases, war is considered in Western Christianity as a lesser and necessary evil. It is emphasized that Western Christian doctrine focuses on the spread and establishment of peace. It is emphasized that the provisions of the concept of just war are consistent with the ideas of justice, humanity and protection of individual rights.

Key words: Christianity, Catholicism, war, peace, just war.

Вступ. Практично завжди війна була невід’ємним елементом історії людства. Складно назвати період, у якому не фіксувалося збройного протистояння чи відкритої військової агресії. Тому закономірно, що питання війни і миру стали предметом міркувань і дискусій не лише серед істориків та філософів, але й теологів, посівши згодом значуще місце в соціальному вченні Церкви. Зокрема, концепція «справедливої війни», що в подальшому знаходить своє місце в католицизмі, стає основою, на якій розвивається богословське розуміння таких важливих категорій, як «війна» і «мир». Сьогодні, в умовах російсько-української війни, ці дефініції набули особливої уваги й актуальності. Разом із тим вивчення означеної нами теми дослідження сприятиме глибшому розумінню сутності понять «війна» і «мир» у соціальному вченні християнства. Хоча проблема війни і миру неодноразово була об’єктом дослідження українських науковців, все ж таки

є потреба цю тему доповнити, опираючись передусім на соціальну доктрину католицизму.

Мета статті полягає у виявленні особливостей інтерпретації проблеми війни і миру в західному християнстві.

Завдання – простежити формування концепції «справедлива війна» та розуміння дефініції «миру» у вченні Католицької церкви.

Аналізуючи історіографію нашого дослідження, слід зауважити, що проблема війни і миру в християнстві неодноразово порушувалася такими дослідниками, як Коханчук Р. (2004), Моїсеєнко Л. (2018), Панафідін І. (2014). Основу джерельної бази дослідження становлять праці Аврелія Августина і Томи Аквінського, які розмірковували над ідеєю справедливої війни, а також питанням відданості та служіння Батьківщині. Значні напрацювання маємо і в офіційних документах Католицької церкви, присвячених проблемі збереження миру в світі.

Проблема війни і миру, що неодноразово порушувалася й обговорювалась філософами, політичними та релігійними лідерами чи військовими стратегами, є надзвичайно складною і суперечливою. У ХХІ столітті війна фундаментально видозмінилася, набувши суттєвих соціально-політичних і військово-технічних трансформацій. Незмінним залишилось, напевно, лише прагнення учасників військових операцій легалізувати право на ведення війни, що підводить нас до необхідності розгляду концепції «справедлива війна» та її еволюції у західному християнстві.

Вагомий внесок у розробку концепції «справедливої війни» робить Амвросій Медіоланський, вважаючи справедливою війною лише ту, що сприяє встановленню миру й ведеться заради порятунку батьківщини. Виправдовує теолог і ту війну, яка відновлює порушену справедливість.

У подальшому до цієї проблеми звертається Аврелій Августин. Християнський «апологет війни» був переконаний, що «несправедливість супротивника змушує мудрого вести справедливій війни». Тому через необхідність уникнути лиха виникає природна потреба захистити себе (Августин, 2012, с. 333–334). Закладаючи базові уявлення про справедливую війну теолог визначає умови, за яких війна є справедливою: її має вести легітимна влада, вона повинна спрямовуватися суто на захист держави та її народу, і, що важливо, війна – це завжди крайній засіб вирішення конфлікту. Окрім того, справедливість війни не звільняє її учасників від обов'язку гідної поведінки і не дозволяє вдаватися до невинуватого насильства (Августин, 2021, с. 21).

Варто зауважити, що Блаженний Августин змінив погляди християн на природу війни. У творах християнського теолога простежується, з одного боку, неприйняття несправедливої війни, а з іншого – визнання справедливої війни. Таку ідеологію Ж. Флорі називає «ідеологією меча», згідно з якою війна буває справедливою і християнин може без докорів сумління брати в ній участь. Цей підхід чітко розмежовує функції у суспільстві: «Одним належить боротися молитвою проти демонів, тоді як інші борються зі зброєю в руках проти варварів (Панафідін, 2014, с. 97)».

Хоча Августин у своїх творах неодноразово порушує етичні аспекти війни, її статус

і причини, йому все ж таки не вдалося розробити чіткої теорії справедливої війни. Однак запропонований середньовічним теологом підхід став головним орієнтиром у морально-теологічній оцінці війни, який згодом доповнив Тома Аквінський. Саме у його вченні християнське розуміння справедливої війни набуло систематизованого вигляду.

Спіраючись на вчення Августина, Тома Аквінський визначив критерії справедливої війни. Першим важливим критерієм є те, що війна повинна бути оголошена суверенною владою. Тільки правитель несе остаточну відповідальність за сприяння суспільному благу, і тому лише він може законно оголошувати війну. Другий критерій справедливої війни – вага причина. Це означає, що один народ може законно напасти на інший лише через «провину», яку вчинив народ-винуватець. Також один народ може законно покарати інший, якщо правопорушник відмовляється виправити свою вину або якщо не в змозі відновити те, що він «зловмисно захопив». І останнім критерієм є правильний намір. Він випливає з того, що метою ведення війни має бути придушення зла та сприяння спільному благу (Thomas Aquinas, р. 112–113). Тома Аквінський підкреслював – правильний намір ніколи не повинен містити «бажання домінувати», «заподіяти людям біль» або жадати «жорстокої помсти». Таким чином, ми розуміємо, що теорія «справедливої війни» в отців церкви епохи Середньовіччя ґрунтується на ідеї, що війна може бути виправданою лише за певних умов. Серед яких, наприклад, захист від агресії чи запобігання більшій шкоді. Важливим моментом є і те, що справедлива війна – це завжди оборонна війна.

Аналізуючи розвиток богословської думки щодо трактування війни, варто пам'ятати, що вона базується передусім на священному джерелі християн. У Святому Письмі, зокрема Старому Заповіті, зазначено, що Бог підтримує тих, хто виходить на боротьбу з ворогом: «Коли ти вийдеш на війну проти твого ворога та побачиш коней на колісницях, і більше народу ніж в тебе, не бійся їх, бо Господь із тобою... Господь, Бог ваш, йде з вами, щоб битися за вас з ворогами вашими та врятувати вас» (Біблія, 2007, Втор. 20, 1–4).

Співзвучні міркування зустрічаємо також у Компендіумі соціальної доктрини.

Засуджуючи жорстокість війни, соціальне вчення РКЦ вимагає нового підходу до неї. Католицькі теологи переконані, що неможливо війну розглядати як знаряддя справедливості: «Війна – це «лихо», вона ніколи не може сприяти розв'язанню проблем між народами... війна «ніколи не слугувала і ніколи не слугуватиме» цьому, оскільки породжує нові і складніші конфлікти» (Компендіум, 2008, с. 303–304).

Достатньо чітко прописані в офіційному документі церкви умови, за яких дозволяється використовувати зброю та наносити удар супротивникові. Так, використання сили вважається законним, якщо: «шкода, завдана агресором нації чи спільноті націй, була тривалою, важкою і безперечною; усі інші засоби для покладання цьому краю виявилися неможливими або безуспішними; були обґрунтовані можливості успіху; використання зброї не спричинило лиха і безладдя, важчих, ніж лихо, яке слід усунути (Компендіум, 2008, с. 305). Окрім того, Церква наголошує на праві та зобов'язанні керівників держави, на яку було здійснено напад, захищати свою країну, зокрема, із застосуванням зброї.

Вагоме значення в католицькій доктрині приділяється проблемі миру, що розглядається як цінність і загальний обов'язок людства. Його розбудова й утвердження тісно пов'язані із захистом прав людини. Це основа для цілісного розвитку як окремих осіб, так і народів чи націй. Отже, миру загрожує небезпека, якщо людина не отримує того, що їй належить, коли її гідність не поважають і коли громадське життя не спрямовано до спільного блага (Компендіум, 2008, с. 302). Папа Павло VI навіть започаткував Всесвітні дні миру (перший день календарного року). Щорічні папські послання з нагоди цього дня досі є невід'ємним джерелом наповнення соціальної доктрини Церкви.

Варто зауважити, що впродовж XX століття концепція «справедливої війни» зазнає суттєвих трансформацій. Основні зміни, зокрема, пов'язані з діяльністю папи Івана XXIII, котрий в енцикліці «Мир на землі» (*Pacem in terris*, 1962) наголошував, що в атомну епоху безглуздо вважати війну засобом відновлення порушених прав. У цьому соціальному документі Церкви понтифік підкреслює, що справедливість наполегливо потребує, щоб було припинено гонитву озброєнь, щоб засоби

ведення війни було скрізь і водночас скорочено і, нарешті, щоб усі одностайно проголосили роззброєння під дієвим взаємним контролем. Розуміючи складність поставленої задачі, папа Іван XXIII закликає: «...жодній нації не вільно робити нічого, що несправедливо утискало б інші нації або не виправдано стояло б на заваді їхнім інтересам» (Соціальні документи, 2020, с. 189). Марними (особливо яскраво це помітно в умовах російсько-української війни) виявилися також сподівання глави Римо-католицької церкви, пов'язані зі створеною 1945 року Організацією Об'єднаних націй (ООН). На цю міжнародну організацію папа покладав надію дієво захищати права людської особи, права, які безпосередньо впливають із гідності людини. В енцикліці зазначається: «найперше завдання ООН – берегти і зміцнювати мир між народами, а також плекати і підтримувати дружні стосунки між ними, що спираються на засади рівності, взаємоповаги і взаємодопомоги у всіх царинах людської діяльності» (Соціальні документи, 2020, с. 193).

Проблемі війни та миру присвячена увага також в документах II Ватиканського собору (душпастирська конституція «Про церкву в сучасному світі»). Усвідомлюючи перманентність військових дій, католицькі теологи продовжують відстоювати право людини на захист. Вони переконані, що доки існуватиме загроза війни, не можна відмовити урядам у праві на законну оборону. Особливо тоді, коли всі засоби мирних переговорів вичерпані. У документі наголошується: «...на правителів держав і на інших людей, які несуть відповідальність за державні справи, покладається обов'язок захищати безпеку дорученим їм народів» (Документи, 2014, с. 403).

Уточнення маємо у II Ватиканському соборі щодо мети військових операцій. Бо одна справа, підкреслено документом, вести воєнні дії для того, щоб справедливо обороняти свій народ, і зовсім інша – мати бажання поневолати інші народи. Важливим є і те, що невідворотність війни, все ж не позбавляє обов'язку вести її за правилами. Як заявлено в душпастирській конституції, «не все дозволено, втягнутим у неї сторонам». Проте однозначними є міркування католицьких теологів щодо ролі захисників держави. Їх церква проголошує «слугами безпеки та свободи народів».

Наголошує II Ватиканський собор і те, що мир – це не просто відсутність війни чи стабільна рівновага між ворогуючими сторонами. Немає він також властивості утверджуватись назавжди, його потрібно постійно здобувати і творити. У душпастирській конституції «Про церкву в сучасному світі» зазначено: «не зводиться мир лише до встановлення рівноваги між воюючими силами і не виникає з деспотичного панування... Мир – це плід порядку, який втілювати у життя повинні люди, а також плід любові, яка перевершує все, що може дати справедливість» (Документи, 2014, с. 401).

Окрема увага II Ватиканського собору зосереджена на засобах стримування або запобігання військових операцій. Ідеться передусім про так звану політику гонки озброєнь, що жодним чином не розглядається Церквою як надійний та ефективний спосіб запобігання війни чи тривалого збереження миру. Така політика рівноваги сил, ідеться в постановах, не здатна усунути причину війни, а, навпаки, потенційно створює загрозу поступового загострення: «Гонка озброєнь є одним з найтяжчих лих для людства і завдає нестерпної шкоди бідним. Треба надзвичайно остерігатися того, щоб ця гонка, якщо вона триватиме й далі, не призвела до всіх тих згубних зіткнень, засоби для яких вона вже готує» (Документи, 2014, с. 405).

У Катехизмі Католицької церкви застосування військової сили визнається допустимим лише в разі крайньої необхідності як засіб дозволеного самозахисту. При цьому підкреслюється, що з огляду на сучасні руйнівні методи та способи ведення війни умов для справедливого її початку практично не існує. Не може війна вважатись і способом вирішення конфліктних питань. «Війна, йдеться у Катехизмі, стає страшною загрозою для людства через небезпеку застосування новітньої зброї масового знищення, що може призвести до знищення життя на землі» (Катехизм, 2012, с. 295). Досягнення миру, переконані теологи, це боротьба за життя. І основними загрозами для нього (причинами війни) є несправедливість, заздрість, підозрілість і гордіня.

Логічного завершення концепція «справедливої війни» в римській християнській традиції отримує у пасторальній спадщині Івана Павла II. Папа миру, як його часто називали, завжди був переконаний у тому, що війна – це

не лише «крах будь-якого справжнього гуманізму», але й поразка для людства». Неприйнятною для нього була і доктрина превентивної війни.

Разом із тим понтифік наголошував на важливості збільшення кількості військових, які служать у міжнародних силах, здійснюючи гуманітарні чи миротворчі місії ООН. Він був переконаний у тому, що світові держави не можуть залишатися осторонь і бути байдужими до країн, які зазнають агресії та військового втручання. Принцип національного суверенітету не може виправдати невтручання, коли потрібно захистити невинні жертви, наголошував Іван Павло II. Тоді «конкретні заходи, спрямовані на роззброєння агресора, не лише законні, а й обов'язкові» (Послання, 2000, с. 1).

Формуючи концепцію «справедливої оборони», понтифік переконаний, що війна онтологічно не може бути справедливою, утім така постановка питання досі викликає чимало дискусій та міркувань. Наприклад, відомий сучасний дослідник Дж. Вайгель зауважує, що твердження про неможливість ведення справедливої війни є доволі небезпечним. Воно небезпечне як з богословської позиції, оскільки спосіб мислення про справедливу війну ґрунтується на природному моральному законі, так і з пасторального погляду, оскільки стверджувати, що сьогодні не може бути справедливої війни – це ще один спосіб сказати, що сучасна війна за своєю суттю є злом. Усе це, на думку вченого, накладає тягар сумління і навіть здатне деморалізувати практикуючих католиків, що перебувають у збройних силах. Джордж Вайгель також зазначає, що заперечення можливості справедливої війни змушує релігійних лідерів виглядати непослідовними, коли, з одного боку, вони хвалять військовослужбовців за їхній патріотизм і самопожертву, а з іншого боку, заявляють про неможливість справедливої війни (Why Just War, 2024, р. 2).

Висновки. Отже, проблема війни та миру посідає вагоме місце в соціальному вченні Римо-католицької церкви. Упродовж всієї історії західного християнства ці питання перманентно порушувались у католицькій доктрині. Починаючи з епохи Середньовіччя і завершуючи XX–XXI ст., концепція війни та миру набула суттєвих трансформацій. Нові виклики часу змусили християнських теологів

максимально сфокусуватися на цих питаннях та розширити їх розуміння. Відстоюючи право держави та народу на захист від військової агресії, християнська доктрина не відмовилася від

принципу, що війна не може бути засобом відновлення порушених прав. Незмінним лишилось переконання і в тому, що війну не можна розглядати як знаряддя справедливості.

Список використаних джерел:

- Августин, Аврелій (2012–2013): в 6 томах. Т. 3–4. Про Місто Боже. Київ: Видавничий відділ УПЦ КП. 600 с.
- Августин Блаженний (2021). Сповідь. Львів: Свічадо. 356 с.
- Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту (2007). Київ: Видавничий відділ УПЦ КП. 1416 с.
- Гоголь, В., Деркач, В. (2022). Війна та мир в ретроспективі католицького віровчення. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*, випуск 44, 19–26.
- Документи Другого Ватиканського Собору (1962–1965): Конституції, декрети, декларації. Коментарі. (2014). Львів: Свічадо. 608 с.
- Катехизм УГКЦ: Христос – наша Пасха (2012). Львів: Свічадо. 344 с.
- Компендіум соціальної доктрини церкви (2008). Київ: Кайрос. 549 с.
- Коханчук, Р. (2004). Становлення концепції «справедливої війни» в католицизмі. *Людина і світ*, № 1, 10–15.
- Моїсєнко, Л. (2018). Проблеми війни та миру в трактуванні християнських конфесій. *Історія релігій в Україні: наук. Щорічник*, вип. 28, ч. II, 545–565.
- О’Донован, О. (2024). Справедлива війна. Львів: Свічадо. 228 с.
- Панафідін, І. (2014). Еволюція ідеї справедливої війни в контексті теорії вічного миру (соціально-філософський аспект): дис. ... канд. філос. наук. Кривий Ріг. 200 с.
- Послання з нагоди Всесвітнього дня миру 2000. URL: <https://www.vatican.va/content/en>.
- Соціальні документи Церкви: енцикліки, радіозвернення, апостольське послання (1891–2015). (2020). Львів: Свічадо. 616 с.
- Thomas Aquinas, Summa Theologica. URL: <https://www.ccel.org/ccel/a/aquinas/summa/cache/summa>.
- Why Just War Theory Always Matters. URL: <https://www.firstthings.com/webexclusives/2024/07/why-just-war-theory-always-matters>.

References:

- Avhustyn, Avrelii (2012–2013): v 6 tomakh. T. 3–4. Pro Misto Bozhe [About the City of God]. Kyiv: Vydavnychiy viddil UPTs KP. 600 p. [in Ukrainian].
- Avhustyn Blazhennyi (2021). Spovid [Confession]. Lviv: Svichado. 356 p. [in Ukrainian].
- Bibliia. Knyhy Sviaschennoho Pysannia Staroho i Novoho Zavitu (2007). [The Bible. The books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments] Kyiv: Vydavnychiy viddil UPTs KP. 1416 p. [in Ukrainian].
- Hohol, V., Derkach, V. (2022). Viina ta myr v retrospektyvi katolytskoho virovchennia [War and peace in the retrospective of Catholic doctrine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politoh. studii*, vypusk 44, 19–26 [in Ukrainian].
- Dokumenty Druhoho Vatykanskooho Soboru (1962–1965): Konstytutsii, dekreti, deklaratsii. Komentari (2014). [Documents of the Second Vatican Council] Lviv: Svichado. 608 p. [in Ukrainian].
- Katekhyzm UHKTs: Khrystos – nasha Paskha (2012). [Catechism: Christ is our Passover] Lviv: Svichado. 344 p. [in Ukrainian].
- Kompendium sotsialnoi doktryny tserkvy (2008). [Compendium of the Social Doctrine of the Church]. Kyiv: Kairos. 549 p. [in Ukrainian].
- Kokhanchuk, R. (2004). Stanovlennia kontseptsii “spravedlyvoi viiny” v katolytsyzmi [The emergence of the concept of “just war” in Catholicism]. *Liudyna i svit*, 1, 10–15 [in Ukrainian].
- Moiseienko, L. (2018). Problemy viiny ta myru v traktuvanni khrystyianskykh konfessii [Problems of war and peace in the interpretation of Christian denominations]. *Istoriia relihii v Ukraini: nauk. Shchorichnyk*, 28, II, 545–565 [in Ukrainian].
- O’Donovan, O. (2024). Spravedlyva viina [Just War]. Lviv: Svichado. 228 p. [in Ukrainian].
- Panafidin, I. (2014). Evoliutsiia idei spravedlyvoi viiny v konteksti teorii vichnoho myru (sotsialno-filosofskyi aspekt [The evolution of the idea of a just war in the context of the theory of eternal peace (socio-philosophical aspect)]: dys. ... kand. filos. nauk. Kryvyi Rih. 200 p. [in Ukrainian].
- Poslannia z nahody Vsesvitnoho dnia myru 2000. [Message on the occasion of the World Day of Peace 2000] Retrieved from: <https://www.vatican.va/content/en> [in Ukrainian].
- Sotsialni dokumenty Tserkvy: entsykliky, radiozvernennia, apostolske poslannia (1891–2015) (2020). [Social documents of the Church] Lviv: Svichado. 616 p. [in Ukrainian].
- Thomas Aquinas, Summa Theologica. Retrieved from: <https://www.ccel.org/ccel/a/aquinas/summa/cache/summa> [in English].
- Why Just War Theory Always Matters. Retrieved from: <https://www.firstthings.com/webexclusives/2024/07/why-just-war-theory-always-matters> [in English].

ЗМІСТ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Благий Володимир Михайлович РЕЛІГІЙНА ВІРА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ	4
Василенко Вікторія Станіславівна, Корицький Ярослав Броніславович СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК ФАКТОР ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН.....	9
Делятинський Руслан Іванович, Василів Павло Романович, Єгрешій Олег Ігорович, Випасняк Андрій Іванович «ВДАВАВ ПРАВОСЛАВНОГО, АЛЕ ДОДЕРЖУВАВСЯ ДАВНІХ УНІАТСЬКИХ ПРАКТИК»: СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ ІСТОРИЧНОГО ПОРТРЕТУ СВЯЩЕНИКА МИХАЙЛА АНДРІЙОВИЧА ФЕДОРАКА (1921–1995) ЧАСТИНА 1: СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ, ФОРМАЦІЯ І СВЯЧЕННЯ (1921–1958)....	16
Засць Дмитрій Валерійович ОСОБЛИВОСТІ РЕЦЕПЦІЇ РЕЛІГІЙНОЇ СВІДОМОСТІ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ ТА АНТРОПОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ.....	33
Зуйков Володимир Олегович, Терещук Олексій Анатолійович, Кореневич Валентин Михайлович ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ЗБРОЙНІ СИЛИ У СВІТЛІ СВЯТОГО ПИСЬМА.....	40
Предко Олена Іллівна РЕЛІГІЙНА БЕЗПЕКА/НЕБЕЗПЕКА: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН	48
Складан Андрій Анатолійович ВПЛИВ ФЕЙКІВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ В РЕЛІГІЙНИХ МЕДІА	55

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Біліченко Павло Геннадійович, Прокопчук Віктор Степанович, Артюх В'ячеслав Олексійович ЛИСТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ ГАННИ БАРВІНОК ІЗ ГОЛОВОЮ НІЖИНСЬКОГО ОКРУЖНОГО СУДУ М.В. ШУГУРОВИМ (1899 –1900).....	63
Ворон Олена Петрівна, Ворон Оксана Петрівна КОНЦЕПЦІЯ ВІЙНИ ТА МИРУ В ЗАХІДНОМУ ХРИСТИЯНСТВІ.....	70
Кізлова Антоніна Анатоліївна ЧОЛОВІЧА ГІМНАЗІЯ М. ПРИЛУКИ В ОФІЦІЙНІЙ ЧАСТИНІ «ПОЛТАВСЬКИХ ЄПАРХІАЛЬНИХ ВІДОМОСТЕЙ».....	76
Кмін Анастасія Олександрівна ТВАРИНИ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.....	88
Котельницький Назар Анатолійович ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЕМСЬКОЇ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ФРОНДИ ПІВНІЧНОЇ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (80-ТІ РР. ХІХ СТ.).....	95

Макодрай Павло Анатолійович, Предместніков Олег Гарійович РІВЕНЬ ВІДПОВІДНОСТІ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ ПРАВОВИМ ПРИНЦИПАМ	111
Озимчук Олег Борисович, Візитів Юлія Миколаївна, Коцюбайло Віта Павлівна ПАМ'ЯТКИ ВЕЛЬБАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА РІВНЕНЩИНІ. ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ.....	122
Паска Богдан Валерійович БОРІТЬБА КОМІТЕТУ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УРСР ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ ДИСИДЕНТІВ НА ВОЛІ В ЧАСИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПОГРОМУ 1972 Р.	134
Перепелюк Ольга Максимівна, Шкредь Євгеній Вадимович ПОЯВА ШТУНДИЗМУ В КИЇВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	142
Руснак Юрій Іванович ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК (СИЛ).....	150
Уракін Максим Геннадійович КОЛАБОРАЦІОНІЗМ У ПОЛІЦІЙНІЙ СФЕРІ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКО-ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ В 1941–1944 РР.....	159
Хвіст Вікторія Олексіївна, Любовець Олена Миколаївна, Білан Сергій Олексійович ДЕРЖАВНІ СТАТИСТИЧНІ ОРГАНИ В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ	170
Ципуга Андрій Володимирович ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ ОПАНАСА ЗАЛИВАХИ В 1970-Х – 2000-Х РР.....	178

ФІЛОСОФІЯ

Дарюга Едуард Васильович ФЕНОМЕН К-РОР У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ.....	188
Дроботенко Мар'яна Олександрівна ТЕОЛОГІЯ ДИТИНСТВА: МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ.....	201
Когут Оксана Володимирівна МИСТЕЦТВО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ЗМІСТОВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	207
Кравченко Алла Анатоліївна, Кизименко Ірина Олексіївна, Красільнікова Олена Василівна, Гусєва Наталія Юріївна ЕТИКА В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	215
Matviienko Oleksii STATE SOVEREIGNTY: PROBLEMS, PRINCIPLES OF IMPLEMENTATION AND GLOBALIZATION.....	233
Матусевич Тетяна Володимирівна, Казачок Андрій Миколайович ОСВІТА МІЖ ГЛОБАЛЬНИМ І ЛОКАЛЬНИМ: ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	239

Мимрук Олександр Віталійович ВІДЕОІГРИ ЯК СИМУЛЯКРИ: КОНЦЕПЦІЯ ЖАНА БОДРІЯРА ЯК МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДЕОІГОР	246
Прокопович Лада Валеріївна БІОІНЖЕНЕРНА ПОСТЛЮДИНА: ПРОГНОЗИ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ.....	254
Сковронський Богдан Володимирович ТЕХНОЛОГІЯ БАЧЕННЯ: СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ НАУКИ ТА МИСТЕЦТВА В ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРІ МОДЕРНОЇ ДОБИ (XV–XVII СТ.).....	260
Шуба Наталія Ігорівна СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНИ ПАЛЕОЛІТУ: СТАНОВЛЕННЯ МІФОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ.....	268
КУЛЬТУРОЛОГІЯ	
Бондар Валерія Ігорівна СЮРРЕАЛІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ: КІНЕМАТОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ.....	277
Брюховецька Ольга В'ячеславівна У ПОШУКАХ ВТРАЧЕНОГО РЕФЕРЕНТА: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДУ ДО ФОТОГРАФІЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ У РОЛАНА БАРТА.....	283
Бубенок Олег Борисович, Сошніков Андрій Олександрович, Тортіка Марія Валеріївна ТЮРКСЬКІ ВПЛИВИ НА КИЛИМАРСЬКІ ТРАДИЦІЇ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ І БОЛГАРІЇ (НА МАТЕРІАЛАХ КОЛЕКЦІЙ МУЗЕЇВ ХАРКОВА І СОФІЇ).....	293
Воронова Надія Сергіївна, Прокопенко Олексій Володимирович, Подніглазов Кирило Дмитрович УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ДОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	302
Денисюк Жанна Захарівна УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ.....	309
Каліщук Оксана Миколаївна ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ Й ТЕРМІНИ.....	316
Комар Володимир Олександрович МИСТЕЦЬКІ ПРОЄКТИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНО-КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ.....	326
Кравченко Анастасія Ігорівна ТЕАТР І КІНО В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ІНТЕРАКТИВНІ МОДЕЛІ ГЕЙМІФІКАЦІЇ.....	337
Лазарович Надія Василівна, Король Наталя Мирославівна ДИСКУРС ПОСТКОЛОНІАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ	345

Лись Дар'я Анатоліївна ЕВОЛЮЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СОЦІОКУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ В ЦИФРОВОГО КОРИСТУВАЧА.....	352
Мамедова Валентина Миколаївна МІЖНАРОДНА КУЛЬТУРНА РЕЛОКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК.....	360
Пашинська Агнеса Валеріївна КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ У ВЗАЄМОДІЇ З ТЮРКСЬКИМИ ДЕРЖАВАМИ.....	367
Підгорбунський Микола Анатолійович РОЗВИТОК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ В ЕПОХУ РЕНЕСАНСУ.....	375
Родінова Наталія Леонідівна СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ДІЯЧІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ НАДДНІПРЯНЩИНИ.....	385
Слоневська Ірина Борисівна, Пірошенко Світлана Юріївна ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ.....	391
Сосницький Юрій Олександрович СИНЕСТЕЗІЯ В СОЦІАЛЬНОМУ ПЛАКАТІ: КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ.....	397
Сучков Денис Геннадійович, Красненко Олексій Леонідович, Лішафай Олександр Олексійович ЯК NETFLIX, HBO ТА ІНШІ СЕРВІСИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ІНТЕРАКТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ.....	404
Тимофєєва Катерина Олександрівна ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В ГУМАНІТАРИСТИЦІ.....	413
Швець Ірина Григорівна ЦИФРОВИЙ КОНТЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИФРОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ.....	424
Швець Михайло Анатолійович ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК УКРАЇНИ.....	432
Чорна Лідія Валеріївна, Розова Тамара Вікторівна ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ НОВОЇ АНТРОПОЛОГІЇ.....	448
Niewiadomska-Kocik Joanna ZARZĄDZANIE ZMIANĄ EDUKACYJNĄ W SZKOLNICTWIE MUZYCZNYM W POLSCE W LATACH 2012–2016.....	456
Безручко Олександр Вікторович ДО ПИТАННЯ РЕМЕЙКУ В КІНЕМАТОГРАФІ: ТЕХНІЧНІ ТА ХУДОЖНІ ВЛАСТИВОСТІ.....	464
Копієвська Ольга Рафаїлівна КУЛЬТУРНА ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ.....	472

Ярошенко Алла Олександрівна

РЕМЕЙК В КОНВЕРГЕНТНОМУ МЕДІАСЕРЕДОВИЩІ.....480

РЕЦЕНЗІЇ

Лобанова Алла

РОЗУМ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС: ОСВІТА УКРАЇНИ НА ВІСТРІ
ІСТОРИЧНИХ ВИКЛИКІВ. РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ В. ПАНДРУЩЕНКА
«ПРОСВІТНИЦЬКА ОДІССЕЯ РОЗУМУ. КИЇВ :

ЗНАННЯ УКРАЇНИ. – 2025. – 524 С.».....486

CONTENTS

RELIGIOUS STUDIES

Blahyi Volodymyr

RELIGIOUS FAITH AND ITS INFLUENCE ON THE FORMATION
OF A PERSON'S PSYCHO-EMOTIONAL STATE IN CONDITIONS
OF AGGRESSION.....4

Vasylenko Viktoriia, Korytskyi Yaroslav

THE ESSENCE OF THE STATE AS A FACTOR IN IMPROVING
CHURCH-STATE RELATIONS.....9

Deliatynskyi Ruslan, Vasyliv Pavlo, Yehreshii Oleg, Vypasniak Andrii

“HE PRESENTED TO BE ORTHODOX, BUT ADHERED TO ANCIENT UNIATE
PRACTICES”: AN ATTEMPT TO RECONSTRUCT THE HISTORICAL PORTRAIT
OF PRIEST MYKHAILO ANDRIYOVYCH FEDORAK (1921–1995)
PART 1: PERSONALITY FORMATION, FORMATION
AND CONGRATULATION (1921–1958)16

Zaiets Dymytrii

PECULIARITIES OF THE RECEPTION OF RELIGIOUS CONSCIOUSNESS
IN MODERN STUDIES OF THE NEUROPSYCHOLOGY OF RELIGION
AND THE ANTHROPOLOGY OF RELIGION.....33

Zuikov Volodymyr, Tereshchuk Oleksii, Korenevych Valentyn

STATE BUILDING AND ARMED FORCES IN THE LIGHT OF THE HOLY SCRIPTURE.....40

Predko Olena

RELIGIOUS SECURITY/DANGER: OPPORTUNITIES AND THREATS
IN THE SPHERE OF STATE-CHURCH RELATIONS.....48

Skladan Andrii

THE INFLUENCE OF FAKES ON THE FORMATION OF MEDIA
AND SOCIAL DISCOURSE55

HISTORY AND ARCHAEOLOGY

Bilichenko Pavlo, Prokopchuk Viktor, Artiukh Vyacheslav

CORRESPONDENCE OF THE UKRAINIAN WRITER HANNA BARVINOK
WITH THE HEAD OF THE NIZHYN DISTRICT COURT M.V. SHUHUROV (1899–1900).....63

Voron Olena, Voron Oksana

THE CONCEPT OF WAR AND PEACE IN WESTERN CHRISTIANITY.....70

Kizlova Antonina

PRYLUKY MEN'S GYMNASIUM IN THE UNOFFICIAL SECTION
OF “POLTAVA EPARCHIAL HERALD”.....76

Kmin Anastasiia

ANIMALS IN THE FIRST WORLD WAR.....88

Kotelnytskyi Nazar

ACTIVITIES OF THE ZEMSKA LIBERAL FROND OF NORTHERN UKRAINE
IN THE FIELD OF PRIMARY EDUCATION (1880S).....95

Makodrai Pavlo	
THE LEVEL OF COMPLIANCE OF THE HOUSING POLICY OF INDEPENDENT UKRAINE WITH THE LEGAL PRINCIPLES	111
Ozymchuk Oleh, Vizitiv Yulia, Kotsiubailo Vita	
MONUMENTS OF VIELBAR CULTURE IN THE RIVNE REGION. PROBLEMS OF HISTORICAL INTERPRETATION.....	122
Paska Bohdan	
THE STRUGGLE OF THE STATE SECURITY COMMITTEE UNDER THE COUNCIL OF MINISTERS OF THE UKRAINIAN SSR AGAINST UKRAINIAN DISSIDENTS AT LARGE DURING THE GENERAL POGROM OF 1972.....	134
Perepeliuk Olha, Shkred Yevhenii	
THE EMERGENCE OF STUNDISM IN THE KYIV PROVINCE IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY.....	142
Rusnak Yurii	
HISTORICAL ANALYSIS OF THE FORMATION OF THE LEGISLATIVE FRAMEWORK REGARDING THE LEGAL SUPPORT OF TROOPS (FORCES).....	150
Urakin Maksym	
COLLABORATIONISM IN THE POLICE SPHERE IN THE ZHYTOMYR-VINNYTSIA REGION IN 1941–1944.....	159
Khvist Viktoriia, Liubovets Olena, Bilan Serhii Oleksiiovych	
STATE STATISTICAL BODIES IN THE UKRAINIAN PROVINCES OF THE RUSSIAN EMPIRE XIX – EARLY XX CENTURIES: FORMATION AND ACTIVITY.....	170
Tsypuha Andrii	
FEATURES OF THE CREATIVE WORK OF OPANAS ZALYVAKHA IN THE 1970S – 2000S.....	178
PHILOSOPHY	
Dariuha Eduard	
K-POP PHENOMENON IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL CULTURE OF THE DIGITAL AGE.....	188
Drobotenko Mariana	
THEOLOGY OF CHILDHOOD: METHODOLOGICAL CHALLENGES AND FUNCTIONAL POTENTIAL.....	201
Kohut Oksana	
ART AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON: CONTENTUAL-FUNCTIONAL CHALLENGES OF TODAY.....	207
Kravchenko Alla, Kyzymenko Iryna, Krasilnikova Olena, Husieva Nataliia	
ETHICS IN THE DIGITAL SOCIETY: CHALLENGES AND PROSPECTS.....	215
Matviienko Oleksii	
STATE SOVEREIGNTY: PROBLEMS, PRINCIPLES OF IMPLEMENTATION AND GLOBALIZATION.....	233

Matusevych Tetyana, Kozachok Andrii EDUCATION BETWEEN THE GLOBAL AND THE LOCAL: THE PROBLEM OF PRESERVING THE CULTURAL IDENTITY OF INTERNATIONAL STUDENTS.....	239
Mymruk Oleksandr VIDEO GAMES AS SIMULACRA: JEAN BAUDRILLARD'S CONCEPT AS A METHODOLOGY FOR STUDYING VIDEO GAMES.....	246
Prokopovych Lada BIOENGINEERED POST-HUMAN: SCIENCE FICTION FORECASTS AND SOCIAL-PHILOSOPHICAL REFLECTIONS.....	254
Skovronskyi Bohdan THE TECHNOLOGY OF VISION: SPECIFICS OF THE INTERACTION BETWEEN SCIENCE AND ART IN WESTERN EUROPEAN CULTURE OF THE MODERN ERA (XV–XVII CENTURIES).....	260
Shuba Nataliia PALAEOLITHIC MAN'S WORLD PERCEPTION: THE FORMATION OF A MYTHOLOGICAL WORLDVIEW.....	268
CULTUROLOGY	
Bondar Valeria SURREALISTIC TRENDS IN MODERN AUDIOVISUAL CULTURE: CINEMATOGRAPHIC ASPECT.....	277
Briukhovetska Olga IN SEARCH OF THE LOST REFERENT: THE TRANSFORMATION OF ROLAND BARTHES'S APPROACH TO THE PHOTOGRAPHIC IMAGE.....	283
Bubenok Oleg, Soshnikov Andriy, Tortika Maria TURKIC INFLUENCES ON THE CARPET-WEAVING TRADITIONS OF LEFT-BANK UKRAINE AND BULGARIA (BASED ON COLLECTIONS FROM THE MUSEUMS OF KHARKIV AND SOFIA).....	293
Voronova Nadiia, Prokopenko Oleksii, Podnihlazov Kyrylo UKRAINIAN-POLISH HISTORICAL-CULTURAL COMMUNICATIONS IN THE AGE OF DIGITALIZATION.....	302
Denysiyuk Zhanna UKRAINIAN CULTURAL IDENTITY AS THE BASIS OF NATIONAL STABILITY AND CULTURAL POLICY.....	309
Kalishchuk Oksana PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE IN UKRAINE AND POLAND: BASIC CONCEPTS AND TERMS.....	316
Komar Volodymyr ART PROJECTS IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN UKRAINE IN THE FIRST QUARTER OF THE 21ST CENTURY: CULTUROLOGICAL ASPECTS OF CONCEPTUALIZATION.....	326
Kravchenko Anastasiia THEATRE AND CINEMA IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INTERACTIVE MODELS OF GAMIFICATION	337

Lazarovych Nadiya, Korol Natalya DISCOURSE OF POSTCOLONIALISM IN THE CONTEXT OF MODERN UKRAINIAN SOCIO-CULTURAL SPACE.....	345
Lys Daria EVOLUTION OF COMMUNICATION TECHNOLOGIES: SOCIO-CULTURAL TRANSFORMATION OF HUMANS INTO DIGITAL USERS.....	352
Mamedova Valentyna INTERNATIONAL CULTURAL RELOCATION AS A FACTOR IN FORMING INNOVATIVE CULTURAL PRACTICES.....	360
Pashynska Ahnessa UKRAINE'S CULTURAL DIPLOMACY IN INTERACTION WITH TURKIC STATES.....	367
Pidhorbunskyi Mykola DEVELOPMENT OF SPIRITUAL CULTURE IN UKRAINIAN TERRITORIES IN THE RENAISSANCE ERA.....	375
Rodinova Nataliia THE HERITAGE OF UKRAINIAN CULTURAL FIGURES OF THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM IN THE NADDNIPRIANSHCHYNA	385
Slonevska Iryna, Piroshenko Svitlana INTERTEXTUAL NATURE OF DIGITAL CULTURE IN MODERN HUMANITARIAN DISCOURSE.....	391
Sosnytskyi Yurii SYNESTHESIA IN SOCIAL POSTER DESIGN: COGNITIVE MECHANISMS OF INFLUENCE.....	397
Suchkov Denys, Krasnenko Oleksii, Lishafai Oleksandr HOW NETFLIX, HBO, AND OTHER SERVICES USE INTERACTIVE ELEMENTS	404
Timofieieva Kateryna WRITERS' EPISTOLARY AS AN OBJECT OF RESEARCH IN THE HUMANITIES	413
Shvets Iryna DIGITAL CONTENT AS A TOOL FOR PROMOTING THE PRINCIPLES OF DIGITAL INCLUSION.....	424
Shvets Mykhailo EVOLUTION OF CULTURAL AND ARTISTIC PRACTICES OF UKRAINE.....	432
Chorna Lidiya, Rozova Tamara PRACTICAL PHILOSOPHY IN FORMING THE WORLDVIEW GUIDELINES OF THE NEW ANTHROPOLOGY.....	448
Niewiadomska-Kocik Joanna MANAGING EDUCATIONAL CHANGE IN MUSIC ART EDUCATION IN POLAND IN 2012–2016.....	456
Bezruchko Oleksandr ON THE QUESTION OF A REMAKE IN CINEMA: TECHNICAL AND ARTISTIC PROPERTIES.....	464

Kopiievska Olha

CULTURAL DECOLONIZATION OF LIBRARY ACTIVITY IN UKRAINE.....472

Yaroshenko Alla

REMAKE IN CONVERGENT MEDIA.....480

REVIEWS

Lobanova Alla

MIND AS A STRATEGIC RESOURCE: UKRAINIAN EDUCATION

ON THE EDGE OF HISTORICAL CHALLENGES. REVIEW OF THE BOOK

BY V. P. ANDRUSHCHENKO "EDUCATIONAL ODYSSEY OF THE MIND. KYIV:

KNOWLEDGE OF UKRAINE. – 2025. – 524 P.».....486

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

Випуск 1 (13)

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Гайдабрус Вікторія Борисівна

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman. Папір офсет. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 58,82. Замов. № 0325/254. Наклад 300 прим.
Підписано до друку 28.03.2025 р.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.